

diferencujících prostředků, invariantu a variant, příznakových a bezpříznakových forem, jazykových univerzálií, světové fonologické typologie a některá další. Předmětem zkoumání lingvistů byly nejen hláskoslovné zákony jazyka, ale též uplatňování fonetických a gramatických zákonitostí v poezii. Na analýzu těchto otázek navazovalo pak u Jakobsona studium gramatiky jednotlivých jazyků, přenos strukturálních principů do oblasti morfolgie, na kategorie a formy ruského slovesa, systém pádů, binární charakter jejich opozic aj.

Jak je známo z *Dialogů* a různých výběrů z Jakobsonových prací², na bázi uvedených studií pokračovala pak jeho práce i v oblasti semiotiky, neurolingvistiky, vývoje dětské řeči a afázie, teorie informace a některých dalších disciplín.

Jakobsonův charakter, jeho ideály, pracovitost, tvořivost, schopnost syntézy – to vše jej předurčovalo pro vynikající vědeckou dráhu, která se, jak známo, naplnila navzdory různým nepříznivým životním okolnostem a tragickým historickým událostem. Jakobson však nebyl jen velkým vědcem, byl též velice citlivým, srdečným, vstřícným člověkem. Podle informace z *Dialogů* (str.131) se zachoval pozoruhodný dokument s nadpisem: *Romanu Jakobsonovi – pozdrav a děkuvzdání*. Tuto knižetku vydali studenti brněnské univerzity v roce 1939, když byl Jakobson přinucen opustit svou katedru. Nadpis a obsah tohoto dokumentu aspoň zčásti vystihují ten krásný vztah, který se vytvářel mezi vědcem-lingvistou a těmi, kdo mu rozuměli, kdo ho milovali.

Ludmila Rejmánková

Україністична конференція у Брно

22–23 жовтня 2003 р. Інститутом славістики Філософського факультету університету імені Масарика в Брно була проведена міжнародна конференція на тему «Україністика – минуле, сучасне, майбутнє», присвячена 10-й річниці існування спеціалізації «українська мова та література» на зазначеному факультеті Бренського університету.

У інформаційному повідомленні, попередньо розісланому потенціальним учасникам конференції, пропонувалося розглянути коло питань, пов'язаних із історією вивчення та викладання української мови й літератури в Україні та у світі; місцем української мови, літератури, культури у світовому контексті; діалогом епох і культур у сучасній духовній ситуації в Україні; сучасним станом та перспективами зіставного вивчення слов'янських культур, мов і літератур; актуальними проблемами сучасного слов'янського мовознавства, літературознавства та культурології.

Крім доповідачів із Чеської Республіки у ювілейній конференції брали участь гості зі Словаччини, України, Росії, Польщі, Німеччини й Австрії.

Конференцію, котра відбувалася під патронатом ректора університету та декана Філософського факультету, відкрив від імені Інституту славістики проф. С. Жажа, котрий ознайомив присутніх з програмою дводенних засідань.

² Роман Якобсон: Избранные работы, переводы с английского, немецкого, французского языков, Москва, „Прогресс“ 1985.

На урочистому відкритті конференції також були присутні ректор університету імені Масарика проф., доктор природознавчих наук **І. Златушка**, заступник декана Філософського факультету з міжнародних відносин доц. **М. Франкова**, завідувач Інституту славістики, проф., доктор філологічних наук **І. Поспішіл**, працівники академічних і університетських установ з України, співробітники посольства та консульства України в Чеській Республіці, представники спонсорських фірм АЛТА та Одеса-мама, котрі у своїх коротких вітальних промовах побажали учасникам конференції творчої ділової атмосфери, натхнення й успіхів. Представники Інститутів мовознавства та літератури НАН України, Київського Національного університету імені Тараса Шевченка та Волинського державного університету імені Лесі Українки, крім того, висловили бажання співробітничати у галузі інформаційно-наукового та книжкового обміну; створенні й реалізації спільних проєктів і взаємних публікацій; пошуків ширших можливостей стажування та проведення навчально-ознайомчої практики. Ними також були вручені подарунки господарям конференції (відео- та аудіокасети із записами українських фільмів і пісень, книги). На відкритті був присутній і священник православної церкви у Брно протоієрей **Й. Фейсак**, який привітав учасників конференції та познайомив присутніх зі структурою та діяльністю парафії, де крім значної кількості українців є й представники багатьох інших народів.

Пленарне засідання розпочалося виступом **Г. Миронової**, котра розповіла про десятирічне існування україністики в Брно, зазначивши роль осіб, які сприяли виникненню та становленню спеціалізації; вона також підкреслила допомогу з боку колег та різного роду інституцій України при формуванні книжкового фонду україністичної бібліотеки та накреслила можливі шляхи подальшого співробітництва з вузами дружньої держави. Виступи двох подальших доповідачів із Пряшова **М. Чижмарової** та **Я. Кредатусової** були відповідно присвячені вивченню української мови в різних навчальних закладах Словаччини й розвитку, сучасному стану та перспективам дослідження українського мовознавства в цій країні. Тематично близькою була й доповідь «История изучения украинского языка в Австрии (XIX–XX вв.)» **Г. Бідера** (Зальцбург), у якій йшлося, зокрема, про серйозну зацікавленість сучасних австрійських славістів до української мови, що, в свою чергу, призвело від початку 90-х років минулого сторіччя до появи значної кількості спільних публікацій і проведених конференцій. Виступ **М. Мозера** (Відень) «Відродження галицьких українців у 1772–1848 рр. у середньоевропейському контексті» ще раз пересвідчив присутніх щодо значного наукового інтересу вчених Австрії до духовної культури України. Органічним продовженням попередніх доповідей було й дослідження **Б. Зіліньського** (Прага), центральне місце в якому займала українська тематика в чеській літературі 19 ст. Еволюція української літературної мови та її сучасний стан були предметом об'ємної доповіді **Д. Тетеріної-Блохіної** з Мюнхена.

Після обідньої перерви робота конференції продовжувалася у двох секціях. В мовознавчій секції першим виступив **Й. Андерш** (Оломоуць). Увагу присутніх доповідач зосередив на різноманітних процесах адвербіалізації («Етапи й способи переходу іменників у прислівники»). Зіставному дослідженню дериваційних систем слов'янських мов, перш за все, російської та польської з елементами української, присвятила свій виступ **О. Коряковцева** (Москва-Сієдлце), котра запропонувала

методику зіставного опису семантико-словотворчих категорій, яка дозволяє визначити ступінь конвергентності словотворчих процесів, а також встановити ступінь активності, регулярності та продуктивності аналізованих словотворчих типів. Про значення старослов'янської мови при порівняльному вивченні слов'янських мов йшлося у доповіді **Е. Палласової** (Брно). Як і в попередньому виступі широке матеріальне тло фігувало й у **Н. Маліневської** (Київ-Оломоуць) яка проілюструвала функцію латиниці як засобу передачі фонетичної системи української мови 17 століття, а також звернула увагу на взаємостосунки нормативних і діалектних явищ у рукописних збірниках. **Г. Морозова** (Брно) ознайомила учасників конференції з кодифікаторською діяльністю галицьких мовознавців, а **П. Валчакова** (Брно) – з етимологічними словниками української мови. Увагу присутніх остання звернула, перш за все, на досі ще незавершене видання академічного семитомного етимологічного словника (влітку 2003 р. вийшов з друку 4 том за редакцією, на жаль, померлого «ідейного вождя» та головного редактора словника акад. **О. С. Мельничука**). Доповідь **З. Пахолук** (Луцьк) була присвячена явищам редуплікації в українській мові.

У літературознавчій і культурологічній секції першими у програмі були реферати співробітників Інституту літератури та мовознавства Національної Академії наук України. Так, зокрема, **Н. Бойко** (Київ) говорила про українську історичну прозу 2-ої половини 19 ст. як чинник формування національної ментальності; доповідь «Український національний герой в драматургічній інтерпретації XIX ст» **Г. Гаджилової** (Київ) можна розглядати як органічне доповнення попереднього повідомлення. Питання функції комічного у розвитку української літератури як фактору консолідації національного організму та самоідентифікації була в центрі уваги виступу «Українська література: самоідентифікація через сміх» **Г. Ноги** (Київ). Про спільні й відмінні риси в національному характері та менталітеті українців і росіян на фразеологічному матеріалі йшлося у доповіді **В. Федонюк** (Київ).

Другим блоком доповідей першого дня роботи зазначеної секції були реферати представників чеської україністики. **В. Лендслова** (Прага) розповідала про паралелі у творчості однієї з найвідоміших українських сучасних письменниць **О. Забужко** та **М. В. Гоголя**. Інтеграції естетичних дискурсів у поезиці **В. Шевчука** був присвячений виступ **Г. Бінової** (Брно). Явища міжмовної омонімії та проблеми перекладу художнього тексту (на матеріалі українських і чеських перекладів як прозового, так і поетичного характеру) були предметом дослідження **Т. Юржічкової** (Брно).

Значеними рефератами закінчилися офіційні секційні засідання першого дня роботи конференції.

Неофіційна частина була не менш цікава, її підготували студенти та аспіранти-україністи Брненського університету: для учасників конференції та гостей вони запропонували виставу, створену за власним сценарієм; це була їхня інтерпретація «Кайдашевої сім'ї» українського письменника **І. Нечуя-Левицького**.

Другого дня у мовознавчій секції було прослухано шість рефератів. Так, зокрема, **Л. Назаренко** (Київ) аналізувала особливості мови української публіцистики 90-х рр. минулого сторіччя (предметом дослідження були лексичні та фразеологічні одиниці); складні граматичні проблеми були в центрі уваги доповідей **Т. Масицької** («Валентні особливості предикативних одиниць в елементарних

реченневих конструкціях») та **О. Гандзюк** («Частиномовна специфіка атрибутивних синтаксем» (обидві – Луцьк) . Єврейські імена в реєстрі українського козацтва 1649 р. були детально досліджені **З. Рожченко** (Київ); **О. Купцевич** (Острава) звернула увагу присутніх на можливості використання паремій протягом знайомства студентів спеціальності «руський язык в сфері бизнеса» зі спорідненою слов'янською (українською) мовою для отримання культурологічних даних, а реферат **В. Верниша** (Брно) був присвячений фразеографії чеської й української мов.

У літературознавчій і культурологічній секції також виступило шість учасників конференції. Першу доповідь «От модерна до Ар Деко (Билибин – Нарбут – львовський Ар Деко)» на багатому матеріалі представила **Д. Кшіцова** (Брно). «Сучасна українська література в чеському перекладі: друковані видання та інтернет-резюме» – тема виступу випускниці Брненського університету **Р. Кіндлерової** (Прага) як перекладача-початківця, але за плечима якого вже досвід перекладу двох книжок сучасних українських письменників (О. Забужко та Ю. Винничука). Творчі особистості в історії слов'янських літератур (К. Г. Маха та Ю. Дараган, Д. Чижевський, К. Паустовський) були відповідно в центрі уваги доповідей **І. Мельниченка** (Київ), **М. Трчкової** (Брно) і **М. Шевечкової** (Брно). Про урочисте відкриття пам'ятника **І. Котляревському** в Полтаві в 1903 р. та події, котрі передували тому, розповів у своєму повідомленні **П. Каліна** (Брно).

Слід зазначити, що практично після кожного реферату (чи то був його автором маститий вчений, відомий науковець або ж молодий дослідник-початківець, аспірант) ставилися питання доповідачам і відбувалося жваве обговорення. Творча дискусія свідчила про активну участь присутніх, їхню зацікавленість проблемами, котрі були предметом виступів і викликали значний інтерес.

Наприкінці роботи конференції були підведені підсумки дводенних засідань, відзначено високий науково-теоретичний рівень осмислення й постановки актуальних питань сучасних не лише українського, а й ширше – слов'янського мовознавства, літературознавства та культурології у доповідях і визначені основні напрямки можливого майбутнього співробітництва українців різних країн.

Матеріали конференції найближчим часом будуть опубліковані у спеціальному збірнику та стануть доступними широкому колу читачів.

*Галина Миронова
Алеш Бранднер*